

اظهار نظر کارشناسی درباره:
« طرح الزام دستگاه‌های اجرایی جهت پاسخگویی به
تذکرات کتبی و شفاهی نمایندگان »

مشخصات طرح

دوره یازدهم سال اول

شماره ثبت:

۵۱۹

شماره چاپ:

—

تاریخ چاپ:

—

معاونت مطالعات

حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۷۴۹

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۶/۱۵

مقدمه

طرح الزام دستگاه‌های اجرایی جهت پاسخگویی به تذکرات کتبی و شفاهی نمایندگان به شماره ثبت ۵۱۹ در راستای تقویت ابزارهای نظارتی مجلس مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۶ به صورت دوفوریتی اعلام وصول شده است. یکی از ابزارهای نظارتی مجلس تذکرات است ولی به دلیل عدم پاسخگویی دستگاه‌های اجرایی، عملاً تذکرات نمایندگان بلا اثر بوده است فلذا نمایندگان محترم در قالب طرح حاضر، «کلیه دستگاه‌های اجرایی را مکلف به پاسخگویی به تذکرات کتبی و شفاهی نمایندگان به شکل مکتوب» نموده‌اند؛ در ادامه به بررسی جزئیات مفاد طرح خواهیم پرداخت:

بررسی طرح

پیشینه تقنینی

در خصوص موضوع «تذکر» ماده^۱ (۱۴۴) سابق قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۱، اختیار تذکر به رئیس جمهور و وزرا برای نمایندگان مجلس پیشبینی کرده بود. متعاقباً در اصلاحیه این قانون، نمایندگان در ماده (۱۹۲) طرح اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس^۲ مقرر نمودند رئیس جمهور یا معاون وی یا وزیر مسئول حسب مورد، مکلف به ارائه پاسخ کتبی به تذکراتی که از سوی نمایندگان ایراد می‌گردد می‌باشند، اما شورای نگهبان با ایراد به ماده مزبور، اعلام نمود: «الزام وزیر و رئیس جمهور به پاسخ به تذکر نمایندگان خلاف اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی است». از این رو مصوبه مزبور به دلیل اصرار مجلس بر نظر خویش، نهایتاً نزد مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع و مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز با حذف الزام رئیس جمهور و وزرا و نمایندگان آن‌ها در پاسخ به نمایندگان مجلس، به نوعی نظر شورای نگهبان را تأیید و به موجب مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۰۱/۲۰ این چنین مقرر نمود:

۱. «در صورتیکه نماینده‌های صلاح اندیشی-هایی داشته باشد و یا در یکی از سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت و یا مؤسساتی که با سرمایه یا کمک مالی دولت اداره می‌شوند یا هر نوع سازمان و مؤسسه که بعضاً و یا کلاً از وجوه عمومی اداره میشود، عملیات مخالف اصول یا برخلاف قانون و مقررات قانونی مشاهده نماید یا از سوء جریان ادارهای اطلاع پیدا کند حق دارد راجع به آن موضوع توسط رئیس هر چه زودتر به وزیرمسئول و یا نخست‌وزیر کتیباً تذکر دهد، رئیس در اولین فرصت مجلس تذکر او را به دولت یا مسئول مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در مجلس عنوان می‌نماید. وزیر مسئول و یا نخست‌وزیر باید پاسخ کتبی را مستقیماً به نماینده ابلاغ نماید.

۲. ب - تبصره زیر به ماده (۱۹۲) الحاق می‌شود:

تبصره - رئیس جمهور و هر يك از وزيران موظفند به ترتيب حداكثر ظرف سي و پانزده روز به تذکر هر يك از نمایندگان، شخصاً یا توسط معاون امور مجلس به صورت کتبی پاسخ دهد.

«در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتاد و هشتم قانون اساسی، از رئیس جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند در خصوص موضوع مورد نظر به رئیس جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند. رئیس مجلس تذکر را به رئیس جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در اولین جلسه علنی آتی مجلس عنوان می‌نماید». از این رو حکم مزبور هم اکنون با اصلاحاتی در ذیل آن با عنوان ماده (۲۰۶) اصلاحی قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی لازم الاجراست.

شایان ذکر است اصلاحات اخیر ناظر به ماده مذکور در دو مقطع در قالب الحاق و اصلاح جزئی به شرح ذیل صورت گرفته است:

- ۱- عبارت «هیأت رئیسه» جایگزین عبارت «رئیس مجلس» و کلمات «اولین» و «آتی» حذف شده است. (اصلاحی ۱۳۸۷/۹/۲۶)
- ۲- عبارت «هیأت رئیسه تذکر را به رئیس جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در جلسه علنی مجلس عنوان می‌نماید» به عبارت «هیأت رئیسه خلاصه تذکر را در جلسه علنی مجلس قرائت و متن کامل تذکر را به رئیس جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ می‌نماید» اصلاح شده است. (اصلاحی ۱۳۹۱/۲/۳۰)

با عنایت به مراتب فوق در خصوص طرح پیشنهادی، موارد زیر قابل ارزیابی و بررسی است:

- نمایندگان مجلس شورای اسلامی مطابق اصل ۸۴ قانون اساسی حق اظهار نظر «در همه» مسائل داخلی و خارجی کشور را دارا هستند و در همین راستا به موجب ماده (۲۰۶) فعلی قانون آیین‌نامه داخلی مجلس اختیار «تذکر» به آن‌ها اعطا شده و از سوی دیگر مطابق اصول هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم قانون اساسی و موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس، اختیار «سؤال» و «استیضاح» نیز جهت نظارت بر اعمال وزرا و رئیس جمهور برای آن‌ها پیش‌بینی شده است. لذا همانگونه که از عنوان «تذکر» ملاحظه می‌شود، هدف از تذکر تنها توجه دادن و یادآوری موضوع به وزیر یا رئیس جمهور در حیطه وظایف آن‌هاست. بنابراین اختیار «تذکر» از باب «اظهار نظر» مصرح در اصل هشتاد و چهارم قانون اساسی برای نمایندگان پیش‌بینی شده است و این اظهار نظر نباید برای دیگران جز در موارد مصرح در قانون اساسی ایجاد تکلیف نماید، بنابراین الزام تمامی دستگاه‌های اجرایی به جواب دادن به تذکر نمایندگان به عنوان ابزار نظارتی جدید در کنار سایر ابزارهای مندرج در قانون اساسی اولاً مغایر استقلال قوا مقرر در اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی به نظر می‌رسد؛ ثانیاً عبارت «دستگاه‌های اجرایی» با توجه به تعاریف متعدد قانونی از جهت دامنه شمول مبهم می‌باشد.

- وفق اصول هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم قانون اساسی، سازوکار نظارت سیاسی نمایندگان بر وزرا و رئیس جمهور منحصر در «سؤال» و «استیضاح» بوده و با پیش‌بینی این دو راهکار عملاً وظیفه نظارتی آن‌ها محقق شده است و از این حیث، دیگر ضرورتی مبنی بر تصویب سازوکار پاسخگویی وزرا و رئیس جمهور به صورت جداگانه در قالب «تذکر» نمایندگان احساس نمی‌گردد.

جمع بندی

بنابر مراتب پیش گفته در طرح حاضر اولاً عبارت «دستگاه‌های اجرایی» با توجه به تعاریف متعدد قانونی از جهت دامنه شمول مبهم می‌باشد، ثانیاً مغایر اصول مربوط به استقلال قوا و صلاحیت‌های نظارتی نمایندگان مقرر در قانون اساسی از جمله اصول پنجاه و هفتم، هشتاد و هشتم و هشتاد و نهم تلقی می‌شود، لذا رد کلیات طرح مورد پیشنهاد است.